

Knihovny v Evropském roce osob se zdravotním postižením

Seminář v Havlíčkově Brodě 12.-14. května 2003

Na území států Evropské unie žije přes 50 milionů občanů se zdravotním postižením, a proto je nutné respektovat práva a potřeby této skupiny spoluobčanů. Na základě rozhodnutí Rady Evropské unie z 3. prosince 2001, č. 2001/903/EC byl rok 2003 vyhlášen Evropským rokem osob se zdravotním postižením.

Vlastní oficiální zahájení Evropského roku se uskutečnilo 26. ledna 2003 v Řecku, v Athénách, v podobě oficiálního ceremoniálu v Athénské koncertní hale – předsedou řeckého parlamentu Apostolosem Kaklemanisem, za účasti prezidenta Řecké republiky, komisařky Evropské komise pro sociální záležitosti Anny Diamantopolou a dalších významných osobností.

Česká republika se plně zapojila do této Evropskou unií organizované aktivity. Byl vytvořen Národní koordinační výbor pro Evropský rok osob se zdravotním postižením v čele s předsedou vlády a probíhá řada organizovaných akcí, k nimž se připojily i veřejné knihovny.

Jednou z významných akcí byl mezinárodní seminář **„Knihovny v Evropském roce osob se zdravotním postižením – česko-slovenské setkání knihovníků k práci se znevýhodněnými uživateli v knihovnách“**. Seminář probíhal ve dnech 12.–14. května 2003 v Krajské

knihovně Vysočiny v Havlíčkově Brodě. Česko-slovenské setkání knihovníků organizačně a tematicky navázalo na předchozí léta. Obdobné semináře probíhaly v Havlíčkově Brodě již od roku 1999 – s výjimkou roku 2002, kdy se tato aktivita uskutečnila ve vzájemné spolupráci mezi Krajskou knihovnou Vysočina a Městskou knihovnou v Brně a seminář byl situován do Brna.

Jednání se účastnila řada zástupců českých a slovenských knihoven. Vlastní tematickou náplň třídního semináře tvořily tři části: Evropská unie – naše společná cesta, Služby knihoven osobám se zdravotním postižením a aktuální téma – Bez bariér.

První blok byl věnován otázkám a problematice související se strukturou a činností Evropské unie v návaznosti na zdravotně postižené občany (dále jen ZPO). S příspěvky v této části vystoupili odborníci na informační problematiku EU. Dr. Kateřina Čadilová z Informačního centra Evropské unie při delegaci Evropské komise v ČR zaměřila své vystoupení nejen na obecná hlediska činnosti EU v oblasti ZPO, ale shrnula i aktivity EU zaměřené na knihovnictví a informovala o evropských programech směřovaných na služby uživatelům včetně handicapovaných občanů. Zsvěcený výklad o legislativě v ČR z hlediska komunitárního práva podal JUDr. Jan Hutař z Legislativního odboru Národní rady zdravotně postižených ČR. Shrnuje důležité zákonné normy zabývající se sociální oblastí – zaměstnaností, zdravotní problematikou, vzděláváním, bydlením – a zdůraznil nutnost legislativních změn a novelizaci právních norem zahrnujících i ZPO. Seznámil přítomné též s vývojem příslušné legislativy EU, která právně reguluje život ZPO (např. doporučení EU týkající se integrovaného vzdělání dětí se zdravotním postižením, doporučení EU v oblasti dostupnosti kultury pro ZPO – bezbariérové přístupy aj.). Značnou pozornost věnoval i harmonizaci evropské legislativy regulující širokou škálu aktivit ZPO s právem ČR.

Vzhledem k připravovanému referendu ČR o vstupu do EU se dr. Hutař zmínil podrobněji o výhodách a negativách přijetí ČR do EU. Neopomenul ani informační problematiku a internet a jeho využití pro ZPO včetně nevidomých a slabozrakých.

Seminář byl věnován též činnosti knihoven a jejich významu pro mentálně postižené uživatele, především v odborně velmi kvalitním vystoupení dr. Jaroslavy Zemkové (z Pedagogické fakulty UK v Praze). Odbornice na speciální pedagogiku zdůraznila význam individuálního psychologicky motivovaného přístupu k těmto lidem a také přínos knihoven pro jejich život, především pro prohloubení sociálních kontaktů těchto uživatelů. Potřebné teoretické znalosti promítnuté do praxe mohou podstatně přispět i k práci knihoven s mentálně postiženými občany.

Zkušenosti z oblasti činnosti slovenských knihoven, mezi nimi i Univerzitní knihovny J. A. Komenského v Bratislavě, se ZPO prezentovalo několik přednášejících ze Slovenské republiky. Specifiku práce s těmito uživateli knihoven různého typu – dětskými i dospělými – přiblížily přednášky dr. Eleny Sakálové a dr. Marty Mattheidesové z katedry knihovní a informační vědy FF UK v Bratislavě. Obě přednášející využily rozsáhlých zkušeností z praxe a výsledků výzkumu realizovaného ve veřejných knihovnách poskytujících služby ZPO.

Ze slovenské strany zaznělo ještě několik přínosných příspěvků: např. ředitel Slovenské knihovny pro nevidomé Matěje Hrebendy v Levoči Jaroslav M. Kacer analyzoval metodický přístup knihovny a rozsáhlé sítě jejích pobo-

ček v různých oblastech Slovenska (celkově 24) k nevidomým a slabozrakým, ale i dalším zdravotně handicapovaným uživatelům knihoven. O práci s handicapovanými dětmi se zmínila v aktuálním příspěvku Mgr. Dagmar Nováková z Městské knihovny v Piešťanech (oddělení pro děti a mládež). Zástupce oddělení pro nevidomé a slabozraké z Městské knihovny v Bratislavě dr. Ludmila Bokniková informovala o přínosu této knihovny pro zrakově handicapované uživatele (jde o největší knihovni oddělení na Slovensku, které poskytuje služby cca 200 stálým uživatelům). Přednášející uvedla též přehled fondu, typů využívaných dokumentů, zmínila se i o speciálním počítačovém vybavení pro nevidomé uživatele – počítači s hlasovým výstupem a zobrazováním.

Představu o produkci a nabídce knih a dokumentů pro nevidomé a slabozraké v ČR včetně aktuálního edičního plánu vytvořil pan Bohdan Roule, ředitel Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. M. Macana v Praze. Významným prvkem současné produkce pro nevidomé je i chystaná digitalizace zvukových knih.

Zajímavým tématem přispěl do programu semináře též ing. Petr Novák ze Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých. Hovořil o moderních prvcích velmi důležité prostorové orientace pro tuto skupinu ZPO občanů a ukázal v konkrétní podobě některé potřebné nástroje pro její realizaci, např. moderní dvoubodové vysílačky – zařízení, která usnadňují orientaci nevidomých a slabozrakých nejen v exteriéru, ale i v interiérech různých institucí: úřadů, ale i kulturních zařízení včetně knihoven, prostřednictvím digitálních zvukových majáček umístěných např. na zastávce tramvají – na sloupu s jízdními řády, na stěnách budov aj. Zmínil se také o problematice bezbariérového přístupu, příslušných právních předpisů a normách regulujících tuto oblast. Do svého vystoupení začlenil i funkci a přínos internetu pro nevidomé včetně možnosti prohloubení sociálního a společenského styku této skupiny obyvatel, např. prostřednictvím e-mailové konference.

Nelze opomenout ani vystoupení účastníků z knihoven, které věnují ve svých službách pozornost skupinám ZPO. Bohaté na informace a zkušenosti, nejen ze současnosti, ale i z let minulých, bylo vystoupení vedoucí útvaru specializovaných služeb pro handicapované KK Vysočiny v Havlíčkově Brodě – Jany Vejsadové. Právě tato knihovna má nejen rozsáhlé zkušenosti s činností pro ZPO – uživatele, od dyslektiků (dětí), přes neslyšící, nevidomé a slabozraké, až po mentálně postižené, ale také dosahuje kvalitních výsledků. Navíc se tato knihovna ujala pořádání významných seminářů věnovaných tematice ZPO a knihovnám, jak již bylo zmíněno.

V návaznosti na tento příspěvek proběhla velmi živá diskuse, kdy knihovnice hovořily o svých výsledcích, zkušenostech a plánech práce se ZPO, ať již realizovaných nebo připravovaných v Jihlavě, Pelhřimově, Šumperku, Třebíči, Kyjově či v Liberci.

Seminář se vyznačoval nejen kvalitní přípravou a organizací, vhodně zvoleným obsahem s řadou zajímavých a podnětných témat, ale ukázal též, jaká je situace v oblasti služeb všem typům zdravotně postižených uživatelů v českých a slovenských knihovnách. Zároveň prezentoval trendy těchto služeb a potřeby do budoucnosti. Vzájemné setkání slovenských a českých knihovníků umožnilo získání informací z obou stran a rozšíření vzájemné spolupráce mezi knihovnami obou našich států.

Činnost knihoven podílejících se na službách pro ZPO přesahuje v mnohém běžný profesní rámec knihovnictví a

rozsah výpůjčních služeb a stává se svědectvím osobní a často i psychologicky, lidsky i emočně podložené zainteresovanosti knihovníků (především knihovnic) a konkrétních vztahů, které přináší mnoho konkrétních výsledků. A právě v této oblasti je možné nalézt další důležitý přínos knihoven pro společnost i individuální přístup ke ZPO, kteří právě jejich prostřednictvím nalézají svůj osobní vztah k informacím i čtenářskou potřebu využívání knih.

A to je v současnosti jistě velmi významný prvek další kvalitní společenské profylaxe knihoven a jejich služeb v ČR.

Vincenc Streit
Národní knihovna ČR